

تئوری شکل شهر

تألیف:

کوین لینچ

ترجمه

دکتر سید حسین بحرینی

چاپ دوم با تجدیدنظر و اصلاحات

www.ketab.ir

انتشارات دانشگاه تهران

شماره ۲۳۳۷

شماره مسلسل ۷۰۷۸

Lynch, Kevin	لینچ، کوین، ۱۹۱۸ -
تئوری شکل شهر / تألیف کوین لینچ؛ ترجمه حسین بحرینی. / ویرایش ۲. / تهران:	دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات، ۱۳۸۱.
پانزده، ۸۸۰ ص. / حضور. / (انتشارات دانشگاه تهران؛ شماره ۲۳۳۷).	
ISBN 978-964-03-3854-4	
A Theory of City Form.	چاپ پنجم فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا. عنوان اصلی: کتابنامه.
۱. شهرسازی - فلسفه. ۲. جامعه شناسی شهری. ۳. شهرها و شهرستانها - تاریخ. الف.	
بحرینی، حسین، ۱۳۲۱ - مترجم. / دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات. ج. عنوان.	
۱۳۹۰	۳۰۰/۲۶۰۱
م ۸۰ - ۲۹۸۷۵	۹ ت / ل ۱۶۶ / HT
	شماره کتابشناسی ملی

عنوان: تئوری شکل شهر

تألیف: کوین لینچ

ترجمه: دکتر سید حسین بحرینی

نوبت چاپ: پنجم

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

ISBN:978-964-03-3854-4

9 789640 338544

«مسئولیت صحت مطالب کتاب با مترجم است»

«کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است»

بها: ۱۳۰۰۰۰ ریال

خیابان کارگر شمالی - خیابان شهید فرشی مقدم - مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

پست الکترونیک: press@ut.ac.ir - سایت: www.press.ut.ac.ir

پخش و فروش: تلفکس ۸۰۱۲۰۷۸

انسانها، طبق فطرت و
قدرت طبیعی خود همه
صنعتگر و استاد کارند. تا به
این وسیله محیطی مناسب و
دنیائی معقول و زیبا پدید
آورند.

لونیس هنری سولیوان ،

۲۷ ژانویه ۱۹۲۴

www.ketab.ir

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه‌ای بر چاپ دوم	هفت
پیشگفتار:	نه
مقدمه: طرح سئوالی خام	سیزده
بخش اول - ارزشها و شهرها	
۱- ارزشهای شکل در تاریخ شهر	۱
۲- شکل شهر چیست و چگونه ساخته می‌شود؟	۳
۳- بین بهشت و دواخ	۲۳
۴- سه تئوری هنجاری	۶۵
۵- ولی آیا یک تئوری کلی هنجاری ممکن است؟	۹۳
۱۲۷	
بخش دوم - تئوری شکل خوب شهر	
۶- محورهای عملکرد	۱۴۱
۷- سرزندگی	۱۴۳
۸- معنی	۱۵۵
۹- تناسب	۱۶۷
۱۰- دسترسی	۱۹۳
۱۱- نظارت و اختیار	۲۴۱
۱۲- کارایی و عدالت	۲۶۵
۲۸۹	
بخش سوم - چند کاربرد	
۱۳- اندازه شهر و تفکر محله	۳۰۹
۳۱۱	

صفحه	عنوان
۳۲۹	۱۴ - رشد و حفاظت.
۳۴۵	۱۵ - بافتها و شبکه‌های شهری.
۳۶۵	۱۶ - مدل‌های شهری و طراحی شهری.
۳۸۷	۱۷ - مکان، تخیلی.
۴۲۳	یس گنتار: یک انتقاد.
۴۳۳	ضمائم.
۴۳۵	الف - مروری خلاصه بر تئوری عملکردی.
۴۵۷	ب - زبان الگوهای شهری.
۴۷۷	ج - منشاء ارزشهای شهری.
۴۹۵	د - فهرستی از مدل‌های شکل سکونتگاه.
۶۱۳	منابع
۶۴۵	واژه‌نامه

مقدمه‌ای بر چاپ دوم

ترجمه اولیه کتاب تئوری شکل خوب شهر به فارسی حدود ده سال طول کشید. یکی از دلایل طولانی شدن این کار پیچیدگی مطالب و ضرورت تعمق هرچه بیشتر برای درک و برگردان درست مفاهیم بود. با وجود این؛ نبود شرایط مناسب؛ موجب شد که متأسفانه کیفیت چاپ کتاب از مطلوبیت لازم برخوردار نشده و خصوصاً بیم آن می‌رفت که اغلاط املائی در او ان در متن کتاب؛ ارزش و اهمیت این اثر را که حاصل چند دهه تلاش بی‌وقفه و هدمند لینیج بوده است دچار خدشه سازد. بهمین خاطر از هنگام انتشار ترجمه کتاب در سال ۱۳۷۶ به‌مراه استقبال زیاد علاقمندان به مطالعه آن؛ اظهار نظرها و توصیه‌هایی نیز از طرف بعضی از آنها ارائه شد که در این بین خانم ملیحه مقصودی دانشجوی دکترای شهرسازی دانشگاه تهران ضمن اشاره به برخی از اغلاط؛ پیشنهاد تقبل همکاری در تصحیح متن را داد که با کمال میل آن را پذیرفتم. باید اعتراف کنم که بدون چنین همکاری صمیمانه و مستمر چند سال گذشته؛ این کار طاقت‌فرسا و حساس اگر هم میسر می‌شد مسلماً مدت زمان بسیار بیشتری طول می‌کشید. اینک که چاپ دوم کتاب پس از انجام اصلاحات لازم و با عنوان جدید تئوری شکل شهر که لینیج خود برای چاپ دوم کتابش برگزیده بود در دست انتشار می‌باشد؛ لازم می‌دانم از زحمات بی‌شائبه خانم مقصودی در انجام این مهم تشکر و قدردانی نمایم.

از پرفسور تری دیب بنرجی استاد دانشگاه کالیفرنیا جنوبی که مناسبترین صاحب‌نظر در ارتباط با زندگی و آثار لینیج است به خاطر پیشگفتاری که بر ترجمه کتاب نوشت صمیمانه

تشکر می‌کنم. ایشان علاوه بر کمک به اشاعه افکار و نظریات
لینچ طی دهه‌های گذشته؛ نقش عمده‌ای نیز در انتشار آثار منتشر
نشده وی نظیر: City sense and city design و
Wasting away پس از مرگ وی داشته است.

سیدحسین بحرینی

شهریورماه ۱۳۸۰

www.ketab.ir

پیشگفتار

کوبین لینچ به خاطر کتاب بدیع و کلیدی «سیمای شهر» که ابتدا در سال ۱۹۶۰ منتشر گردیده و هم‌اینک بیست و دومین چاپ آن در دسترس می‌باشد و رسماً به بیش از پانزده زبان ترجمه شده است، به خوبی شهرت یافته است. این اثر نه تنها اندیشه و عمل بسیاری از طراحان، برنامه‌ریزان و نظریه‌پردازان شهری را تحت تأثیر قرار داد، بلکه بیشترین تأثیر را نیز بر متفکرین زمینه‌های متنوعی همچون مردم‌شناسی، معماری، جغرافیا، طراحی محیط و جامعه‌شناسی داشته است.

حتی امروز اندیشمندان همچنان به کشف مجدد کار لینچ پرداخته و آن را در تفسیر رابطه متغیر بین مردم و محیط مناسب می‌دانند. فردرک جیبرسون، نظریه‌پرداز برجسته فرهنگ مادی پس از مدرن که اخیراً کار لینچ را به تفصیل مورد بحث قرار داده است به این نکته اشاره می‌کند که عدم توانایی مردم به تجسم یک تصور ذهنی منسجم از شهرهاشان حاکی از خصلت بیگانگی عمیق جوامع معاصر می‌باشد. نظریه‌پردازان علم معانی بیان نیز تلاش کرده‌اند که مفاهیم تصویرپذیری لینچ را با دید انتقادی مورد تفسیر قرار دهند. واژه «نقشه شناختی» که در اصل به ادوارد تولمن روانشناس نسبت داده شده و به احتمال زیاد مرکز توسط خود لینچ بکار گرفته نشده است، به تدریج مبین مفاهیم مورد کار وی گردیده است.

آنچه که معمولاً تشخیص داده نمی‌شود این است که «سیمای شهر» در حقیقت اولین گام جستجوی لینچ در تعریف خصوصیات عملکردی شکل خوب شهر است. وی ابتدا چنین استدلال می‌کند که خوانایی قطعاً معیار مهمی برای یک شکل خوب شهر است، لیکن لازم است محورها و ابعاد دیگری نیز برای

آنچه که ما به مفهوم هنجاری یک شهر خوب تلقی می‌کنیم وجود داشته باشد. هدف لینچ این بود که آن چنان معیارهای کلی و عمومی تدوین نماید که در کلیه جوامع انسانی و کلیه فرهنگ‌ها قابل اعمال باشد. از زمان انتشار «سیمای شهر» به بعد بخش اعظم فعالیت لینچ طی بیست و پنج سال اختصاص به تعریف این محورهای هنجاری پیدا کرد. با نگاهی به کل آثار لینچ، معلوم می‌شود که وی در بسیاری از مقالات منتشر شده و یا منتشر نشده خود پیوسته به دنبال کشف عناصر و اجزاء چنین معیارهایی بوده است. این امر در پژوهش‌ها، آموزش و حتی فعالیت‌های حرفه‌ای او نمایان است. انگار از یک حقیقت غامبی جستجوی خود را دنبال می‌کرده است.

و نهایتاً در سرانجام زندگی وی همه چیز به هم پیوست و این اثر به اتمام رسید. «تئوری شکل خوب شهر» در سال ۱۹۸۱، تنها سه سال پیش از مرگش منتشر گردید. لینچ سال‌های زیادی را روی آن کار کرد، تا اینکه بالاخره آخرین افکار خود را در مورد چگونگی تحقق یک شکل خوب برای شهر به دست آورد. بسیاری از همکاران و دانشجویان وی معتقدند که این کتاب از جهات متعددی حتی از کتاب «سیمای شهر» با اهمیت‌تر می‌باشد. اگر اولی سرآغاز فعالیت قدرتمند و برجسته لینچ بود، این کتاب حاصل و گل سرسبد آثار او می‌باشد و همچنان به عنوان یک منبع عمده، الهام‌بخش طراحان شهری و شهرسازان آینده خواهد بود.

به جا است که بالاخره این کتاب در اختیار معارف ایرانی زمینه‌های شکل شهر و طراحی شهری که در میان کشورهای در حال توسعه به عنوان پیشرفته‌ترین شهرت یافته است قرار گیرد. نه تنها شهرهای تاریخی ایران همچنان الهام‌بخش حرفه طراحی در سرتاسر جهان است، بلکه تفاسیر مقتدرانه طراحی شهری تاریخی همچون کارنادرادلان نیز همچنان پیشرو ادبیات طراحی شهری تطبیقی است.

همینطور به جا است که از پروفیسور حسین بحرینی، رئیس دانشکده محیط زیست دانشگاه تهران که فرصت آن را یافته که این کار مهم لینچ را به فارسی ترجمه کند، قدردانی شود. پروفیسور بحرینی اندیشمندی برجسته و شناخته شده بین‌المللی در زمینه شکل

شهر و طراحی شهری است. این اثر کمک عمده‌ای به ادبیات طراحی شهری در زبان فارسی بوده و برای دانشجویان و متخصصین طراحی شهری و شهرسازی فوق‌العاده مفید خواهد بود. ترجمه نیازمند حوصله و کار مشقت‌بار است. در نهایت چنین کاری را باید تنها رنج عشق دانست. این واقعیت که اندیشمند برجسته‌ای نظیر پروفیسور بحرینی وقت خود را صرف ترجمه این اثر نموده‌است، ستایشی است از کار برجسته لینچ و همچنین قدردانی از همتی است که دکتر بحرینی صرف پیشرفت هدف آموزش و کاربرد طراحی شهری در ایران کرده است.

نری دیب بنرجی
 استاد دانشگاه کالیفرنیا جنوبی
 لس آنجلس
 سپتامبر ۱۹۹۶

www.ketab.ir

مقدمه

طرح سنوآلی خام

طرح این سنوآل که ه‌چه چیزهایی یک شهر را خوب می‌سازد؟ می‌تواند سنوآلی با معنی باشد. ولی شهرها امروز دارای آن چنان پیچیدگی بوده و آن قدر از حوزه نظارت و اختیار ما دور شده و رنگی آن چنان افراد بسیاری را با تنوع فرهنگی فراوان در بر می‌گیرند که امکان پیدا کردن یک جواب منطقی برای سنوآل فوق را غیر ممکن می‌نماید. شهرها نیز مانند قاره‌ها، واقعیات عظیمی از طبیعت‌اند که ما باید خود را با آنها تطبیق دهیم. ما مبدأ و عملکرد شهرها را از این نظر که پی بردن به آنها برای ما جالب بوده و در ضمن راه عملی ساده‌ای برای پیش‌بینی به دست می‌دهد مورد مطالعه قرار می‌دهیم. شخصی ممکن است بگوید «من بوستون را دوست دارم» ولی همه ما می‌دانیم که این فقط یک اظهار نظر معمولی بوده و متکی به تجربه شخصی است. فقط یک روزنامه‌نگار در روزنامه روز یکشنبه می‌تواند به این ترتیب بوستون را مثلاً با آتلانتا مقایسه کرده و به آن نمره بدهد. در حالی که یک محقق این کار را از طریق تحلیل آمار و اطلاعات عینی مثل آمار جمعیتی، آمار اقتصادی و جریان ترافیک انجام می‌دهد.

کتاب حاضر سنوآل ساده و ابتدائی فوق را با تمام خصیصه‌ها، تظاهرات و تردیدهایی که در آن است و به زودی ظاهر خواهد شد مورد بررسی قرار می‌دهد. هر گونه اتخاذ تصمیم در مورد سیاست‌های شهری، تخصیص منابع، جهت توسعه، و یا ساختمان‌سازی، همه متضمن به کارگیری ارزشهایی است که

می‌تواند خوب باشد یا بد، کوتاه مدت باشد یا بلند مدت، وسیع باشد یا محدود، صریح باشد و یا ضمنی. بنابراین، نوع تصمیم‌گیری‌ها هر چه باشد، ارزش‌ها جزء حتمی و چاره‌ناپذیر آنها است. بدون توجه به عامل و بهتره هر عملی می‌تواند منحرف شود. و وقتی ارزش‌ها مورد آزمایش و ارزیابی قرار نگیرند، خطرناک خواهند بود.

امروز همه این احساس عمومی را دارند که اغلب مناطق شهری نامطلوب و ناسازمانند. یعنی محل‌هایی هستند ناراحت، زشت، گیج‌کننده و بی‌هویت. انگار کیفیت این شهرها را با مقیاس مطلقی اندازه‌گیری کرده‌اند. تنها بخش‌هایی از جهان از این قاعده کلی مستثنی است، نظیر یک سومه شهری مرقه، یک پارک زیبا، یک شهر تاریخی، مرکز حیاتی شهرهای بزرگ و مناطق کشاورزی قدیمی. اگر می‌توانستیم علت این احساس خود را بیان نمائیم، شاید قادر می‌بودیم تغییرات مؤثری در وضع موجود به وجود بیاوریم.

هدف این کتاب این است که یک نظریه کلی و عمومی در مورد یک مجتمع زیستی خوب ارائه دهد. نظریه‌ای که با هر گونه محیط انسانی سازگار بوده، به آن پاسخگو باشد و بتواند ارزش‌های عمومی را به عملیات خاص و مشخصی پیوند دهد. این نظریه به ارتباط بین ارزش‌های انسانی و شهر کالبدی - فضایی محدود خواهد شد. البته مفهوم شهر کالبدی در این جا از آن چه معمولاً استنباط می‌شود وسیع‌تر خواهد بود. تئوری حاصل فقط یک تئوری جزئی است. نه فقط به این دلیل که به جنبه‌های کالبدی محدود می‌شود، بلکه بیشتر به این دلیل که یک تئوری جامع باید نظریه‌های مربوط به عملکرد شهر را با نظریه‌های مربوط به «خوبی» آن به هم مرتبط سازد. در تئوری ارزشی که ارائه خواهد شد ضمن ساختن فرضیاتی در مورد عملکرد شهری، تنها نظریه‌های مربوط به «خوبی» شهر مورد توجه قرار خواهد گرفت و بنابراین همانند تئوری‌های عملکردی متداول که آن چنان ناآگاهانه راه انفرادی خود را می‌روند، این تئوری نیز به نوبه خود یک تئوری جزئی و غیرکامل است. تفاوت بین تئوری‌های عملکردی و تئوری‌های ارزشی و نیاز

به ایجاد ارتباط بین این دو در فصل دوم مورد بحث قرار گرفته است.

استفاده از تئوری‌های ارزشی در مورد شکل شهر، پدیده جدیدی نیست. سه نوع برجسته از این تئوری‌ها در فصل چهارم بیان خواهد شد. قبل از وارد شدن به این بحث‌ها، ضمن مقدمه‌ای در بخش اول که اختصاص به تاریخچه مختصری دارد، بحثی خواهد بود از ماهیت شکل شهر و نظریات گوناگونی در مورد ارزش شکل که نقطه خیزی خواهد بود برای پرسش اولیه. تئوری‌های سه‌گانه اولیه‌ای که در فصل چهارم معرفی خواهد شد، تئوری‌هایی هستند بسیار محکم و اساسی، نه فقط از دید نظری، بلکه به خاطر نفوذ و تأثیر مداری که بر تصمیمات واقعی شهری داشته‌اند. نارسایی‌های این تئوری‌ها نیز شرح داده خواهد شد. یک تئوری کلی‌تر و عمومی‌تری در بخش دوم بر اساس ابعاد عملی و اجرایی مطرح خواهد شد که به طوری که خواهیم دید، مسائل و مشکلات خاص خود را دارا می‌باشند. هنوز ما در ابتدای کار هستیم. بخش سوم تئوری فوق را در مورد مدل‌ها و مسائل جاری شهر به کار گرفته و با طرح‌هایی خیال‌پردازانه به نشان دادن آنها می‌پردازد.

تئوری ارزشی شکل شهر وسعت اندوه‌باری دارد. در دانشگاه‌ها توجه یا معطوف به جنبه‌های اجتماعی - اقتصادی مجتمع‌های زیستی گردیده، یا تحلیل چگونگی عملکرد شکل کالبدی مورد توجه قرار گرفته و یا داستان‌های مربوط به تحول شهر و این که چگونه شهر به این جا رسیده، مورد نظر واقع گردیده است. فرضیات ارزشی بسیاری با مهارت در بطن چنین ساختارهای علمی خالص نهفته شده است. با این حال دست‌اندرکاران شهری متوسل به ارزش‌های مشخصی می‌شوند که مورد توافق همگان است، هر کسی می‌داند یک شهر خوب چیست. تنها سؤال جدی این است که چگونه می‌توان آن را ایجاد کرد. آیا باید سئوالات مربوط به ارزش‌ها را هم چنان به فراموشی سپرد.